

SENECIO FUCHSII Gmel.

Fuch's Kruiskruid is hier in bijna alle loofbosschen te vinden; in N.-Nederland is 't veel zeldzamer.

Op veel plaatsen groeit 't in groepen bij elkaar en trekt reeds in de verte door de warme goudgele bouketten de aandacht, 't meest aan den zuidrand der bosschen. Maar ook afzonderlijke planten kunnen in 't bosch heel mooi zijn. Zoo b.v. in 't Polverbosch te Valkenburg, waar hooge Populieren en Amerikaansche eiken met niet al te dichte kronen voldoende licht doorlaten en 't onderhoud gekapt is. Men moet haar zien op 'n windstillen Augustus-avond, als de zon haar laatste stralen over die duizenden bloempjes laat heenvallen, dan is 't alsof 'n met goud doorweven sluier over de groene heesters is uitgespreid, want niet vlak en stijf, maar los en bevallig beurt ze haar groote bloemtuilen op stevige stengels boven 't loof uit.

Ook is 't 'n fraai gezicht als men den rand van 't bosch bereikt, waar de bloemen meer licht ontvangen; hier worden de tuilen dichter en vormen als 't ware bloemwolken zooals Herfstasters in onze tuinen. Willen we haar zó zien, dan moeten we den groenen wandelweg langs den Heidgraaf achter 't Pompstation nemen of wel oostwaarts door 't Polverbosch achter 't Rotsark om tot aan den ingang op den Kauberg, waar nog 'n vrij groote plek is opengebleven.

Hier moet men toch ook nog even kijken naar de Pyramide-Abeel, die zich hier op 't grasveldje zoo vrij heeft kunnen ontwikkelen. 't Is 'n zuilvormige variëteit van de Gewone Abeel. Evenals bij deze wiegelen en fluisteren de bladeren bij 't geringste windje en laten de zilverwitte ondervlakte zien. Maar 't mooist is deze boom bij naderend onweer. Wanneer ginds boven den Schaesberg zwarte wolken zich samenvoegen, dan flikkeren de bladeren als wit metaal, dan gaat 't fluisteren over in onheilspellend kletteren, alsof hij zich bewust was, dat de bliksem graag Populieren als offer kiest.

Hij, die dezen boom daar heeft laten planten bij den rand der helling, moet met zijn fraaie omgeving wel goed bekend geweest zijn.

* * *

S. Fuchsii is veranderlijk in bijna al haar deelen. De bladen kunnen zoo sterk in lengte en breedte wisselen dat 'n vormenindefining hierop niet te geven is. Men kan wel zeggen dat $\pm 3 : 15$ c.M. de meest voorkomende maat is (typicus Beck.). Maar haast overal vindt men planten met slechts 2 c.M. breedte (salicifolius Wallr.) en ook met 5 c.M. breedte op 7 c.M. lange bladen (ovatus W.). Bij zaailingen kunnen ze wel 6 c.M. breed zijn.

Ze zijn zittend of iets gesteeld, zelden allemaal duidelijk gesteeld (petiolatus Greml.).

Men kan naast elkaar planten aantreffen waarbij de ondervlakte der bladen, evenals 't bovenste deel van den stengel kort dichtbehaard is, of geheel kaal.

De bladen kunnen grof of fijn of zelfs dubbel getand zijn, maar de tanden zijn steeds gewimperd en (wat 'n vast verschil is met de volgende soort), ze staan steeds horizontaal uit.

Stengel, hoofdnerf der bladen, bloemstelen en zelfs de omwindsels kunnen op zonnige plaatsen roodbruinviolet worden. De stengel is vaak gegroefd.

De heele bloeiwijze vormt 'n samengestelden tros, waarvan de zijtakken in hoogte nogal verschillen, zoodat men geen platterschermvormige, maar een breed-pyramidale onderbroken tuil krijgt.

De kroonblaadjes kunnen aan enkele bloemen, maar ook bij 't grootst aantal bloemen per tros, 3 tot 5 in getal zijn, zelden 6—8 (octonarius Beck); vlak uitstaan of naar beneden omgekruld en ook in lengte en breedte nog verschillen. Aan elk bloempje op zich valt zoo iets nauwelijks op, maar aan 'n heele bloeiwijze geven al deze geringe verschillen 'n heel ander beeld.

De kleur der straalbloemen is helder-goudgeel, die der buisbloemen eerst geel, later bruinachtig. Kleurafwijkingen zijn zeldzaam.

Ieder bloempje bezit 'n binnenste omwindselkoker, die bij Fuchsii altijd buisvormig is met iets verwijden voet en 'n buitensten krans van 3—5 omwindsels, die aanliggend of afstaand, korter of langer kunnen zijn, onafhankelijk van 't aantal der straalbloemen.

De bloemen hebben 'n geur als van de meeste composieten en worden tot 's avonds laat door bijen en vliegen bezocht.

S. Fuchsii heeft in den grond aan den stengelvoet slechts korte uitloopers.

SENECIO FLUVIATILIS Wallr.

Toen 'k verleden maand de Geul tusschen Meerssen en Bunde bezocht, trof ik tot mijn groote verwondering daar op 2 plekken Lancetkruiskruid aan.

't Stond er in 'n groote wildernis van Brandnetels, Boschmuur, Haagwinde, Havergras, Rietgras, Bitterzoet enz. Beide plekken liggen op den noordoever en beslaan elk ± 2 M² ruimte; noch tusschen noch onder 't Kruiskruid was ook maar een enkele andere plant te zien, zoo dicht stonden ze naast elkaar.

't Is ongeveer 100 resp. 200 M. van de uitmonding in de Maas; ik heb den anderen Geuloevers, de Maasoevers tusschen Bunde en Borg-haren, ook op Belg. gebied goed nagezien, maar nergens meer deze soort gevonden. Ook zuidwaarts van Maastricht en noordwaarts van Bunde zag ik haar vroeger nooit langs de Maas, evenmin langs de Geul.

Nu rees al gauw de vraag: Hoe komt deze soort hier terecht?

Naar de betrekkelijk kleine hoeveelheid is 't waarschijnlijk dat ze er nog niet zoo lang aanwezig is, want 't is 'n plant met zeer veel en stevige lange uitloopers, die best tegen overstroming enz. bestand zijn.

In België is ze niet bekend, men zal dus de herkomst niet daar behoeven te zoeken. 't Is ook geen soort die aangevoerd wordt met veevoeder of groenten, al komen zulke adventieven vaak langs de Geul voor.

Zoover ik heb kunnen nagaan heeft daar nergens aanplanting van wilgen of uitzaaiing van gras- of akkerzaden van elders plaats gehad.

Ze wordt hier evenmin als Fuchsii als sierplant gebruikt (hoewel beide dit ten eerste verdienen).

De groeiplaats is wel niet ver van de groote kanaalwerken, maar deze zijn pas aangevangen in 1927.

Er blijft niet veel anders over dan te vermoeden dat ze van noordwaarts, onafhankelijk van de stroomrichting aan de Geul gekomen is. Volgens Ir. van Soest is ze voor Nederland een typische Rijnfluviale plant, hoogst zelden buiten 't eigenlijke Rijngebied waargenomen; dus ze is inheemsch in 't Rijndal (Ijssel, Drususgracht, Rijn, Waal tot op de zeelei; Kromme Rijn, Eem?)

S. fluviatilis staat in den Museumtuin aan den Jekermuur; nu kunnen zaden langs dezen naar de Maas gekomen en bij hoog water in de Geul bij haar uitmonding geraakt zijn.

Hiertegen pleit echter, dat zoodra men den Maasoever verlaat, ook bij de uitmonding der Geul, men langs deze geen enkele plantsoort meer ontmoet, die zoo kenschetsend zijn voor de boorden der Maas, zooals *Inula britannica*, *Senecio paludosus*.

Gaarne zal ik hierover 't oordeel van anderen vernemen.

S. fluviatilis verschilt van Fuchsii o.a. door steeds naar voren gerichte bladtanden, meer vaste bloeiwijze, meer klokvormige omwindsels en lange uitloopers.

* * *

Voor naburig buitenlandsch gebied vindt men nog *S. Jacquini* Rchb. vermeld. Reichenbach zelf geeft hiervan in zijn *Icones* 'n afbeelding met bladen als Fuchsii en bloeiwijze als *fluviatilis*. Zulke planten heb 'k noch in 't Roer-, noch in 't Jileppe-dal kunnen vinden, wel vormen die overeenkomen met de afbeelding van *S. Jacq.* in Hegi (1928).

* * *

In den oorspronkelijken text van Linnaeus is niet uit te maken welke soorten hij onder zijn *S. nemorensis* en *S. sarracenicus* begreep; 't lijkt me dus beter beide namen te laten vervallen, in weerwil der prioriteit.

A. DE WEVER.

IETS OVER HET WATERHOENTJE (*Gallinula chloropus chloropus*).

6 December — 'n vrije dag: de natuur in.

Wel is 't guur; de hele dag geen zon, 'n mistig-gauwe lucht en N.-O.-wind. Maar 't is droog onder de voet.

M'n weg loopt tussen de Geleen en de vijver van kasteel Verduynen, om me te voeren naar

de Oude Maas. Ik wil 'ns weten wat er zich op 't ogenblik in 't Laagterras ophoudt in boom en struik en riet en bij 't water.

De ijsvogeltjes langs Geleen- en Kasteelvijveroeven houden zich verscholen. Van 't vogeltje, dat je anders op 'n elzetak ziet schitteren, robijnrood en blauwgroenglanzend in de zon, is niets te bespeuren.

Bij 'n draai van 't weggetje, als ik achter een boom uit kom, plotseling vóór me in 't dorre gras van 'n wei 'n paar vlugge op-en-neergaande beweginkjes van een donker kopje met levendige oogjes, daarna een wegrekken met gespreide vleugeltjes naar de Geleen, nog even schuw omkijken, een plons.... 't waterhoentje is weg.

'k Dacht niet dat dit lieve diertje me die dag nog meer genoeg zou geven.

'n Ogenblik denk ik erover na, wat 't diertje wel in de weide mag hebben uitgevoerd — zeker voedsel zoeken — en wandel verder, de loop van de Geleen na.

Een paar bange eksters vliegen reeds van heel ver op — 't is jachtijd en bladerloos seizoen — 't minst vertrouwen ze de mens.

'n Stelletje meesjes, bonte welgedane bollijfjes vóór de wintertijd, kogelen stoeiend door 'n elzestruik.

'k Kom dicht bij de Oude Maas, waar twee grote, diepe, plassen liggen: de „Baggerkuilen”. Bij de eerste — de kleinste — niet veel bizonders. Alleen 't eigenaardige, dat de matenbies, mooie groene bossen 's zomers, nu plat ligt, alle stengels op één hoogte afgeknaakt en in dezelfde (N.-O.) richting gestrekt.

'k Nader de hoge, steile oever van de „Grote Baggerkuil”. Vlak voor me: leven in 't oeverriet, angstig slaan met vleugels, trappen op 't water en verdwenen aan de overkant in een lisdoddenvegetatie. 'n Waterhoen is 't. Heel gewoon! Toevallig heeft 't daar gezeten. Maar 'n verlangen komt bij me op om te weten wat 't daar toch wel uitvoerde.

Ik spring van de rand op de smalle oever, nauweliks een meter breed en begroeid met riet en allerhande oeverplanten, verdord, vertrap, dooreengeward. 't Eerste wat ik zie is, 'n paar meter van me af, 'n twintigtal schelpen van de zoetwatermossel. Vreemd toch — alle met de opening naar boven, mooi parelmoerachtig blinkend tussen 't gelige gras. Ik neem er enige in mijn hand en merk dat geen enkele schelp gaaf is. De rand is gehakkeld — kleine stukjes zijn eruit. Ik zoek op de grond en werkelijk, talrijke brokjes schelp liggen er. Wie heeft dát gedaan? De schelp is van binnen heel netjes leeggehaald. Geen overblijfsel van 't eigenlike dier, zelfs niet van de taaie banden, die zo stevig zijn vastgehecht.

Opeens de gedachte: 't waterhoen van zoeven. 'n Paar stappen en ik ben, waar 't juist is opgevlogen, van onder een wilgestruik met veel riet omheen — en jawel, een hoop mosselschalen, *Unio*'s en *Anodonta*'s, wel honderd, en er bovenop 'n nog volle Zwanenmossel, 'n levende op de overblijfsels van talloze voorgangers, die een gruwelijke dood gestor-